

Z I N E M A

NOT AS A STRANGER ("NO SERAS UN EXTRAÑO"). Ipar-Ameriketako zinemaz zerbait dakitenek —etxe-aurre zuritua baiño barrenagoko zerbait, alegia—, badakite Stanley Kramer dela oraindik, iru edo lau lagunekin, zerbait esan nai luketenetakoa, noizik bein beintzat. Au da, eztuela aski betiko baiezka aritzearekin, ango gauza eder eta atsegiñak —zorioneko «amerikar bi-zibidea»— eztarria urratu arte goratzearekin. Jendearen burua, buruausteak astintzeko aitzakiarekin, arintzeko edo. Are geiago arintzeko, alajaiña!

Onako film au eztuzute inondik beste munduko gauza. Badu aatik alako bizitz-itxura edo egi-antxa. Orko lagunen buruausteek badute gerok ditugunen, edo izan genitzakeanen, eitea. Ez tira, esan nai dut, zineman egonoro ikusten ditugun neskatxa panpox, gazte beldurgabe eta blankolari uts-eziñenak.

Gere burua aipatu dut, eta eztakit zuzen mintzatu naizen, nik beintzat ezpaitut Hippokrates'ekin zer ikusirik. Aotan ditugu beti maillak, gizarte-klaseak, eta aaztu egiten zaigu sarritan mailla oriek, nagusi-langilleez gaiñera, mota askotakoak direla. Esate baterako, Elizan irakasleak eta ikasleak bezala, mailla batean —goikoan— daude medikuak eta bestean —gero ta beera-gokoan— eriak.

Eri gaudenoi edo gaudezkenoi beti zaigu atsegin mediku-gaiak ikustea eta irakurtzea. Orrelaxe, andre atezai zarpazuak ere irrikitzen egoten dira erregezko eta andikien ezkontza eta jaien berri jakiteko, naiz zineman naiz aldizkarietan. Eta andizki arteko itxillu beltzen baten aztarrenik atera aal balezate, are geiago. Gu ere bagaramatzi medikuen azpi-lan okerrei buruz, orrelakorik baldinbada, zerbait jakin-naiak, baiña zinemak eskein-

tzen digun zirritutik eztugu askorik ikasiko. Zinemagilleek naiago dute nonbait mediku izandun eta indartsuen ederra irabazi eri arloteona baiño.

AGENTE ESPECIAL. Zaarrak berri. Egunoroko doifua zaarherritzeko erantsi oi diren aldakuntza apurrak sartzea ere aaztu egin zaie. Esan bearra esana dago onenbestez.

Gaiari buruz, ordea, badago zer esanik. Gisa onetakoak darabiltzaten film eta liburuak usu datoz azken-aldi onetan. Badirudi, batetik, irakaspide ona eman bearrean datozkigula, okerbi-deak utzi ditzagun. Gaizkillearen gorrotoz sortu direla, beraz. Baiña, bestetik... Ez ote du lelo luze onek nolapait ere gaizkilleaganako joera ixilla edo gaizkillearen egintza azkarrek sortutako alako arrimen izkutua salatzen?

Gaurko Estatua —Mirande'ren ugazama— omen da, euskal-deitura izan arren euskaldunak oso gogoko ez gaituen idazle batek dionez, gaurko gizonaren etsairik purrukatuena. Eta ona de-nean, areago. Ogia —legorra badere—, jakitea, lasaitasuna ematen dizkigu, eskatzen ditugunean —eta eskatu gabe ere bai, iñoiz edo bein—, baiña orren truk gero eta estuago lotzen gaitu. Aalmen eta indar oro —baleak itsasoko xardiñak bezala— biltzen eta bereganatzen ari den Goliath ori baiño indartsuagorik nor? Nor, beraz, orri gogor egitera ausartzen dena baiño ausartagorik?

Eta, dirudienez, orixe egiten du gaizkilleak, azken gaiztoa izango badu ere. Egokiago izaten da, azken gaizto orri iges egiteko ez alde ez kontra egotea, ez barrenen ez kanpoan. Baiña zear-jokoak, azpi-janak, eztu ez ausardirik ez prestutasunik. Ez, zinemam amesten dugun amets izkutua gaizkille ausart eta losagabearena da.

Erreka jo-erazi diogu berriz ere gaizkilleari, gere buruak zuritzeko edo. Asieran eta erdi-aldera lasapide apur bat eman diogu, itzulbiderik eztuen muga artaraño aurrera dedin. Jakifia-aren gaiñean geunden, ordea, azkenaren jakifian alegia, bera eta gu. Azken eroriko orrek ez ote du, alaz guztiz ere, antziñako tragedian bera baiño geiagoko indarrek menderatua, ikusleak urrikiz beterik, izarretaraño jasotzen zuen *katastrophé* aren eite-rik? Urrutitik badere, bide luzetxo baia Atenas'tik Hollywood'a.

MARTY. Film onen gertakizuna gexa xamarra da, eta gexak dira bertan agertzen zaizkigun lagunak, batez ere bi nagusiak. Gure bizitzaren eta geronen antzekoak.

Marty arakin gizarajoari aspaldi etorri zitzaion ezkontzeko

garaia, baiña ezkongai dago oraindik. Eztitu neskatxak Montgomery Clift'ek beste lilluratzen, lotsatia izateaz gaiñera lodixkoa delako. Gu ere geienetan, lodixkoak ezpatera, meegiak arkitzen gaituzte aukeran.

Gutxien uste duenean, beste bere gisako arima bakar bat aurkezten dio alabearrak. Gaiñez egin bear du pozez. Biaramonean dator, ordea, otzaldia. Lagunek parre egiten diote —neskatxa ezta aldamenean arro arro erakutsi nai izaten ditugun orietakoa— eta bere ama ere, «Noiz ezkondu bear duk»-ka beti ari zaion ama, ezta semea ezkontzeko bidean ikusteak geiegi alaitzen. Barrenak agintzen diona batetik eta zer esanak bestetik dituela, nora jo?

Deus gutxiko arazoa, ikusten denez. Erabaki gogorragorik artu bearrean arkitu ziren bai Cesar Rubicon ibaia igarotzera-koan eta bai Cortés ontziak zulatu aurrean. Baiña, bere ezerezean, ezta Marty'rentzat ardura gutxiagokoa, ezta errazagoa ere.

Zer du bada film onek? Ezer ez. Zera... zintzoro, apaingarri-rik gabe, darion egi-usai ori. Italia'koa ez ezik, Ipar-Amerika'ko zinema, bein bederen, ixpillu biurtu zaigu, gere aurpegi-gogoak ezagutzeko moduan. Edozein ixpilluk bezala, baditu noski bere uts eta oker-aldeak, baiña egifiaalean saiatzen da inguruko bi-zitzaren erraifua jasotzen. Ixpilluan ikus dezakeanaren beldur denak, amets ederragoak darabilzkielako edo, obe du «La sirena de las aguas verdes» edo antzeko zerbait ikustera joan.

Diren baiño amar alako ardandegi geiagi irekiko balira —ezta au nik asmatua—, elirake ordiak amar aldiz geituko; etxean ditudan alako bi oe baneuzka, enuke orregatik lo geiago egingo. Ipar-Amerika'n, dantza-leku eta jolas-tokiak ugariak izanagatik, ezta jendea, «Marty»-k erakusten digunez, bestetan baiño alaiago. Poz eta negar-iturria, uste ezpadugu ere, biotz-barrenean dago, eta barrengo utsa ezterake kanpoko ezerk bete, ez an eta ez emen. Mickey Spillane'ren novelak eztira gaiñera betegarririk onenak.

Eskerrak zor dizkiogu beraz Delbert Mann'i, besterik ezpada ere emengo sukaldean antzeko bat edo beste an ere gelditzen dela erakutsi digulako. Zertxobait lasaitu gaitu ori jakiteak. Eta besterik ere bada. Zintzo eta biziro, iflorentzat zurikeri eta palakurik gabe, beti jator eta zenbait aldiz ederki baiño ederkiago mintzatu zaigu Cannes'ko urrezko palmondoa irabazi duen film onetan. Asko lagundu dio, besteak beste, Ernest Borgni-ne'ren lanak. Emen eman ziguten «From Here to Eternity»-ren laurden exkaxa ikusi dugunok ezaguna genduen.

L. M.

KONDESA OINUTSIK. Film onek agirikoa du kritika asmoa. Zuzendaria ez da saiatu izkututzen. Protagonisten jardun geienetan ba da eztenkandaren bat. Setarik gogorrena, zinemaren nagusi eta jabeentzat. Ain zuzen, Kirk aberats eta aberaxkumea, zinema-erriko jainko txiki bere burua ikusi nai zuna, alde guztietatik iguingarri ageri zaigu. Izotza bezin otz eta zorrotza; antze eta ederrak ikugaitz; ingurukoekin anker eta lotsagabe. Gizon errukarria. Mankiewicz'ek, ordea, ez du atsedunik izango, apentza izugarri zapuztu eta lotsagarri utzi arte. Gañera, gorrotoa izatearren, Sudamerikako gazte ajolakabe batek, lagun guztien artetik, baztertuko du Kirk, bere etxean, pesta erdian, soil eta bakarti utzirik.

Zinemaren jabe eta jainkotxikieri ezik, aberats, atsegin gose eta alperreri ere astindu ederrak ematen dizkie Mankiewicz ertilariak. Mediterraneoko uri jolastietara garamatzi. Lenen, ontzi bikañean, ibillaldi laburra; itxas bazterretako bideetan zear joan etorri polita, gero.

Erneazi digu bizitzaren lillura, maitasunaren edermiñez. Jokotzeko mai inguruan nola erne maitasunik? Ijito artera aldegiten du MARIA Vargas'ek eta ekiten dio dantza errikoari, barne indarrerri bide lasai utzirik. Eragin izkutukoak ara darama italiar Konde gaixoa eta une bateko begizaldia naiko, biotz biak maitasun lokarriz lotzeko. Mari ezkondu egunean, mirabeak pestan eta dantzari, algaraz, jolasti uts. Aberats dotoreak, areto zabaLEAN, binaka barreatuak, eskuetan txanpan ontzia eta begitar-tea zimur.

Bizimodu orrek ez du limurtzen Maria Vargas. Inoiz maite-rik nabaitu ez zuan dantzari ederrak, jauregitik igesi, ijito artera joan bear, jatorrizko irritsen lur gizenetan arki dezan barnemin astia.

«Eva billutsik» bezela, «Kondesa oñutsik» ere Mankiewicz'ek berak idatzia da. Bi lan auetan, teatro eta zinemako izarren alde datorkigu. Batean, teatroko antzelari ospetsua bere antzelagunik miñenak saltzen du, ospearen dizdira egarriz. Emen, izarren zorritxarra azaldu nai digu: ikusleen asegarri eta zinemako jauntxoen mirabe baizik ez dirala, alegia.

Antzelanari buruz, Mankiewicz'ek badaki, noski, zinemaren eta onen mixterioen berri, eta gañera gutxik bezela. Trebetasun ori, batipat, irudiei ezarri dion etorri errezean dakusgu. Jarrainenak alkar lotuz egoki, ipuia ari bakar, etengabean, esana dagola dirudi, bai itzez, bai irudiz. Alare, baditu jardun astunegiak. Zinea ez izan, alegia, literatura. Literatura il bear badu zine-

mak, bera biziko bada, KONDESA OÑUTSIK eriotz bidean jarri bear ote degu? Esaten degun bezela, irudiz, besterik da. Alde on-tatik txalogarri, Kondearen eta Mariren maitasun ernetzea jalkitzen digun tankera, atzez aurrera ekarriaz ixtorioaren ari muturra...

Okerrik nabarienek guretzat: Topikoak. Naiz eta barkakizun izan duan ederragatik, nola utzi AVA GADNER, Medinerraneoko ondartzan erakutsi gabe? Eta Madridera etorri ezker... Olé eta Olé entzuteke aldegin? Eta zertako Erromako illerri euritsura eragiten dizkigun joan etorri aspergarriak? Egizko euria balitz, gañera. Irudien igidura moteltzen du arras, orrekin.

Zinemaren muiña ixilgunean dago, CHAPLIN'ek dionez, Mankiewicz'ek ez dio ixillari mintzabiderik eman. Itz sakon eta jardun ederrak, maiz, entzutearentzat; bañan geiegi, agian. Ixillak biziki ikutzen du gogoa, mimika, aieru aldetik, aberatsa danean eta irudien ibilliari izkutuko musika darionean. Ixillak egokitzen ditu jarduna eta mimika, irudien ibillian, Eta bete-beteko antzea dun zineak, irurok alkartasun bizian dauzka kidetuak. Asmakizun oni urbillago eta argiago jarraitzen dio, noski, René CLAIR'ek Mankiewicz'ek baño.

Ansola Gurutz

